KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

Vastuullisuus-ohjelma 2027-2030

Sisällysluettelo

Versiohistoria 3
1 Keskeiset käsitteet 4
2 Johdanto 6
3 Toimintaympäristö ja lähtökohdat 7
4 Vastuullisuusohjelma ja strategia 7
4.1 Missio 8
4.2 Visio 8
5 Kestävän kehityksen elementit 9
5.1 Ekologinen kestävyys 9
5.2 Sosiaalinen kestävyys 9
5.3 Taloudellinen kestävyys 10
6 Ilmastonmuutokseen varautuminen 10
7 Vastuullisuusohjelman tavoitteet ja toimenpiteet 11
7.1 Kestävät toimitilat ja kattava palveluverkko 11
7.2 Hiilineutraali uudis- ja korjausrakentaminen 13
7.3 Kestävä logistiikka ja liikkuminen 14
7.4 Resurssiviisas materiaalien käyttö 15
7.5 Jätteistä raaka-aineiksi 16
7.6 Kestävä ruokahuolto 17
7.7 Kemikaalikuorman vähentäminen 17
7.8 Vähähiiliset hankinnat 19
7.9 Lääkkeiden ympäristökuorman vähentäminen 19
7.10 Vaikuttaminen, viestintä ja henkilöstön osaamisen vahvistaminen 20
8 Raportointi 20

Versiohistoria

Versio	Päivämäärä	Tekijä/Muokkaaja	Kuvaus tehdyistä muutoksista	Hyväksyjä
0.1	19.10.2026	Minna Salonen / Tiia Pirttimäki	Ensimmäinen luonnos	
0.2	26.10.2026	Minna Salonen	Lisätty luku 1 keskeiset käsitteet ja luku 2 johdanto	
1.0	28.10.2026	Minna Salonen		Hyvinvointialueen johtoryhmä
1.1	29.10.2026	Minna Salonen	Luku 4 tarkennettu strategian arvotekstiä, luku 7.3 lisätty tavoitteisiin digitaalisten palveluiden saatavuuden edistäminen Luku 8 tarkennettu raportointimallia	

1 Keskeiset käsitteet

CO_2e	Hiilidioksidiekvivalentti. Eri kasvihuonekaasupäästöjen (CO_2, CH_4, N_2O) yhteismitallinen mittayksikkö, jonka avulla voidaan laskea yhteen eri kasvihuonekaasupäästöjen yhteisvaikutus.
Ekologinen kestävyys	Luonnonvarojen käyttöä ja ympäristövaikutusten hallintaa siten, että luonnon kantokyky ja monimuotoisuus sekä ilmasto säilyvät myös tuleville sukupolville.
Hiilijalanjälki	Tuotteen, toiminnan, palvelun tai organisaation aiheuttamien kasvihuonekaasupäästöjen määrä.
Hiilineutraali	Tila, jossa toiminnasta syntyvät kasvihuonekaasupäästöt on vähennetty mahdollisimman pieniksi ja jäljelle jäävät päästöt on kompensoitu niin että nettovaikutus ilmastoon on nolla.
Resurssiviisas	Materiaaleja, energiaa, tiloja, palveluita, luonnonvaraoja käytetään mahdollisimman tehokkaasti sitten, että hyvinvointi säilyy tai paranee samalla, kun ympäristökuormitus vähenee. Tavoitteena on pyrkiä tuottamaan sama tai parempi lopputulos vähemmillä resursseilla.
Saavutettavuus	Tiedon, palveluiden, viestinnän ja digitaalisten ratkaisujen suunnittelua ja toteuttamista siten, että ne ovat kaikkien käytettävissä ja ymmärrettävissä yhdenvertaisesti riippumatta yksilön

	toimintakyvystä, ominaisuuksista tai elämäntilanteesta.
Sosiaalinen kestävyys	Ihmisten hyvinvoinnin, osallisuuden, yhdenvertaisuuden, terveyden ja turvallisuuden pitkäjänteistä edistämistä.
Taloudellinen kestävyys	Talouden tasapainoa ja resurssien vastuullista ja vaikuttavaa käyttöä palveluiden turvaamiseksi pitkällä aikavälillä.
Vastuullisuus	Toimintaa, jossa huomioidaan tasapainoisesti ihmisiin, ympäristöön ja talouteen kohdistuvat vaikutukset sekä nykyisten että tulevien sukupolvien näkökulmasta
Ympäristövastuu	Toiminnan ympäristövaikutusten tunnistamista, ehkäisemistä ja vähentämistä luonnon monimuotoisuus, luonnonvarat ja ilmasto huomioiden.

2 Johdanto

Keski-Suomen hyvinvointialueen vastuullisuusohjelma 2027-2030 on hyvinvointialueen ensimmäinen koko organisaation vastuullisuustyötä ohjaava ohjelma. Sen tarkoituksena on tukea hyvinvointialueen strategian toteutumista sekä vahvistaa vastuullisuuden huomioimista osana johtamista, palvelujen kehittämistä, päätöksentekoa ja arjen toimintaa.

Hyvinvointialue on merkittävä julkinen toimija, jonka tehtävänä on edistää väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Samalla sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut kuluttavat runsaasti energiaa, materiaaleja ja luonnonvaroja sekä aiheuttavat ympäristövaikutuksia esimerkiksi rakennusten, hankintojen, liikkumisen, lääkehuollon ja jätehuollon kautta. Siksi hyvinvointialueilla on tärkeä rooli kestävän kehityksen edistämisessä ja ympäristökuormituksen vähentämisessä.

Vastuullisuus tarkoittaa hyvinvointialueella ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyden tasapainoista huomioimista kaikessa toiminnassa. Vastuullisuustyöllä pyritään vähentämään toiminnan haitallisia ympäristövaikutuksia, turvaamaan alueen asukkaille yhdenvertaiset ja laadukkaat palvelut sekä varmistamaan julkisten varojen vaikuttava ja pitkäjänteinen käyttö. Ohjelma ei sisällä välittömiä merkittäviä lisäkustannuksia vaan toimenpiteitä toteutetaan osana hyvinvointialueen normaalia toiminnan suunnittelua ja kehittämistä.

Tämä vastuullisuusohjelma määrittelee Keski-Suomen hyvinvointialueen keskeiset vastuullisuustavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2027-2030. Ohjelman tavoitteena on varmistaa, että vastuullisuus on vuoteen 2030 mennessä kiinteä osa hyvinvointialueen toimintakulttuuria, johtamista ja palvelujen kehittämistä.

3 Toimintaympäristö ja lähtökohdat

Keski-Suomen hyvinvointialue on merkittävä julkinen toimija, jonka toiminnasta aiheutuu ympäristövaikutuksia muun muassa kiinteistöjen energiankulutuksesta, hankinnoista, logistiikasta, ruokahuollosta, materiaalien käytöstä, jätehuollosta sekä lääke- ja kemikaalikuormituksesta. Hyvinvointialueen laaja, 22 kunnan alueelle ulottuva palveluverkko, suuri henkilöstömäärä ja mittavat hankintavolyymit tarjoavat samalla merkittäviä mahdollisuuksia ympäristövaikutusten pienentämiseen sekä kestävien toimintatapojen edistämiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön ohjaamassa EKO-SOTE-hankkeessa (2022-2023) tunnistettiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon ympäristövaikutukset syntyvät erityisesti hankinnoista, energiankäytöstä, kuljetuksista, sekä ruoka- ja lääkehuollosta. Lisäksi sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen alalla käytetään paljon kertakäyttöisiä materiaaleja, jotka tuottavat huomattavan määrän jätettä. Hankkeessa mitattu sosiaali- ja terveydenhuollon hiilijalanjälki oli 4,9 miljoona tonnia hiilidioksidiekvivalenttia (CO_2e), mikä vastaa noin 6,5 % Suomen koko hiilijalanjäljestä. Hankkeessa havaittiin myös, että ympäristövastuun tavoitteellinen johtaminen, yhtenäiset toimintamallit sekä henkilöstön osaamisen vahvistaminen ovat keskeisiä keinoja ympäristökuormituksen vähentämisessä.

Vastuullisuusohjelman tavoitteena on vahvistaa ympäristövastuuta osana hyvinvointialueen kestävää ja vaikuttavaa toimintaa sekä tukea strategisten tavoitteiden toteutumista vähentämällä ympäristövaikutuksia, edistämällä resurssiviisautta ja vahvistamalla kestävän kehityksen mukaista toimintakulttuuria koko organisaatiossa.

4 Vastuullisuusohjelma ja strategia

Keski-Suomen hyvinvointialueelle on laadittu strategia (kuva 1), joka ulottuu vuoteen 2030 asti. Strategian yhtenä keskeisenä arvona on ”*toimimme vastuullisesti ja luotettavasti*”, joka tarkoittaa, että kannamme vastuuta ihmisistä, taloudesta ja ympäristöstä sekä toimimme kestävästi nykyhetkessä turvataksemme tulevaisuuden. Vastuullisuus- ja ympäristöohjelma konkretisoi tämän arvon tavoitteiksi ja toimenpiteiksi ja on olennainen osa hyvinvointialueen strategian toteuttamista.

Ohjelma kattaa kestävän kehityksen kolme ulottuvuutta; ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyden, joiden avulla edistetään vastuullista toimintaa nyt ja tulevaisuudessa.

Kuva 1 Keski-Suomen hyvinvointialueen strategia 2030

Vastuullisuusohjelmalla on yhteys hyvinvointialueen strategisten menestystekijöiden edistämiseen monilta osin. Esimerkiksi resurssien vastuullinen käyttö parantaa palvelujen vaikuttavuutta ja taloudellisesti vastuullinen toiminta hyvinvointialueen talouden kestävyyttä. Vastuullisella aluekehittämisellä parannetaan yhteistyötä ja kumppanuuksia ja vastuullisuuden jatkuvalla kehittämisellä edistetään uudistumista ja vaikuttavuutta.

Vastuullisuusohjelma perustuu hyvinvointialueen strategian lisäksi kansalliseen ohjaukseen, Keski-Suomen maakuntastrategiaan, Hiilineutraali Keski-Suomi 2030-tiekarttaan sekä hyvinvointialueelle laadittuihin muihin strategisiin ohjelmiin ja suunnitelmiin.

4.1 Missio

Vastuullisuusohjelman missiona on:

”Edistämme vastuullisia ja kestäviä valintoja, turvaamme hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä rakennamme kestävää tulevaisuutta koko Keski-Suomeen.”

4.2 Visio

Vastuullisuusohjelman visiona on: ”Vuonna 2030 vastuullisuus on Keski-Suomen hyvinvointialueen toimintakulttuuria, johtamista ja palveluiden kehittämistä.”

5 Kestävän kehityksen elementit

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Agendan 2030 mukaan kestävä kehitys tarkoittaa kehitystä, joka turvaa nykyisten sukupolvien hyvinvoinnin vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia vastata omiin tarpeisiinsa. Kestävä kehitys perustuu ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyden tasapainoiseen huomioimiseen kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa.

5.1 Ekologinen kestävyys

Ekologinen kestävyys tarkoittaa toimimista luonnon kantokyvyn rajoissa ympäristöä ja luonnonvaroja säästäen. Ekologisen kestävyyden osa-alueita sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluissa voivat olla muun muassa:

- ilmastonmuutoksen vastainen toiminta
- kestävän liikkumisen ja kuljetusten edistäminen
- luonnon monimuotoisuuden turvaaminen kiinteistöjen ja piha-alueiden hoidossa
- kemikaalikuorman pienentäminen
- energiankulutuksen vähentäminen ja uusiutuvan energian käyttö
- rakennusten energiatehokkuuden parantaminen
- vähähiiliset hankinnat
- ruokahävikin vähentäminen
- materiaalien ja tuotteiden uudelleenkäytön ja kierrätyksen lisääminen
- lääkejäämien ympäristökuormituksen vähentäminen
- jätteiden määrän vähentäminen

Ekologisen kestävyyden edistäminen on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisen elinympäristön rakentamista kaikille keskisuomalaisille. Ekologista kestävyyttä edistämällä pyritään vahvistamaan myös hyvinvointialueen sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.

5.2 Sosiaalinen kestävyys

Sosiaalinen kestävyys merkitsee hyvinvointialueella muun muassa väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ja sairauksien ennaltaehkäisyä, tarjottavien palvelujen laatua ja turvallisuutta, asukasyhteistyötä sekä henkilöstön hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Sosiaalisen kestävyyden edistäminen pohjautuu hyvinvointialueen strategiaan ja arvoihin ja se sisältää osa-alueita, joiden tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet määritellään hyvinvointialueelle laadituissa muissa ohjelmissa ja suunnitelmissa. Näitä ovat esimerkiksi hyvinvointialueelle laaditut: Henkilöstöohjelma, Yhdenvertaisuus- ja

tasa-arvosuunnitelma, sekä Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen ohjelma. Hyvinvointialueen arvojen mukaisesti sosiaalista vastuullisuutta edistetään kohtaamalla jokainen ihminen kunnioittavasti sekä toimimalla yhdenvertaisesti ja ihmislähtöisesti, avoimesti ja yhdessä sekä vastuullisesti ja luotettavasti.

5.3 Taloudellinen kestävyys

Taloudellinen kestävyys tarkoittaa vastuullista ja pitkäjänteistä taloudenpitoa, jossa käytettävissä olevat voimavarat kohdennetaan tehokkaasti ja vaikuttavasti asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen. Tavoitteena on turvata laadukkaat, yhdenvertaiset ja saavutettavat palvelut myös tuleville sukupolville sekä hillitä kustannusten kasvua ennaltaehkäisevien, vaikuttavien ja kustannustehokkaiden toimintatapojen avulla.

Esimerkkejä taloudellisen kestävyyden huomioinnista hyvinvointialueen toiminnassa ovat pitkäjänteinen ja vastuullinen talouspolitiikka, resurssien tehokas käyttö nyt ja tulevaisuudessa sekä palvelujen vaikuttavuuden edistäminen.

6 Ilmastonmuutokseen varautuminen

Ilmastonmuutos on laajin terveyskriisi tällä vuosituhannella ja se voi vaikuttaa yhä etenevissä määrin sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden toimintaympäristöön. ilmastonmuutoksen aiheuttamat sään ääri-ilmiöt voivat aiheuttaa paikallisia muutoksia sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden toimintakykyyn sekä väestön palvelutarpeeseen. Siksi on hyvin tärkeää varautua näihin muutoksiin osana riskienhallintaa, palveluiden kehittämistä ja valmiussuunnittelua.

Keski-Suomen hyvinvointialue on varautunut ilmastonmuutoksen aiheuttamiin häiriötilanteisiin osana valmiussuunnittelua. Varautumisen tavoitteena on turvata sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden toiminta kaikissa olosuhteissa.

Keski-Suomen pelastuslaitos on koordinoinut vuonna 2023 osana valtakunnallista varautumista viranomaisyhteistyönä laaditun Keski-Suomen alueellisen riskinarvion osana maakunnan varautumisyhteistyötä. Alueellisessa riskinarvioinnissa on pyritty tunnistamaan toimintaympäristön keskeiset uhkat ja häiriötilanteet sekä niiden vaikutukset alueen toimijoihin.

7 Vastuullisuusohjelman tavoitteet ja toimenpiteet

Hyvinvointialueelle laadittu vastuullisuusohjelma kokoaa ensimmäistä kertaa hyvinvointialueen vastuullisuustyön yhteiseen viitekehykseen ja yhtenäisiin tavoitteisiin. Vastuullisuusohjelman tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet on jaettu kymmeneen osa-alueeseen.

Vastuullisuusohjelman tavoitteet on jaettu kymmeneen osa-alueeseen:

1. Kestävät toimitilat ja kattava palveluverkko
2. Hiilineutraali uudis- ja korjausrakentaminen
3. Kestävä logistiikka ja liikkuminen
4. Resurssiviisas materiaalien käyttö
5. Jätteistä raaka-aineiksi
6. Kestävä ruokahuolto
7. Kemikaalikuorman vähentäminen
8. Vähähiiliset hankinnat
9. Lääkkeiden ympäristökuorman vähentäminen
10. Vaikuttaminen, viestintä ja henkilöstön osaamisen vahvistaminen

7.1 Kestävät toimitilat ja kattava palveluverkko

Kestävien toimitilojen osalta tavoitteena on energiatehokas tilojen käyttö ja energiankulutuksen seurannan parantaminen, edistäen samalla hyviä sisäolosuhteita ja tehokasta toimitilojen käyttöastetta.

Tavoitteisiin pyritään pääsemään muun muassa liittymällä julkisten alojen energiatehokkuussopimukseen (JETS), parantamalla kiinteistökohtaista energiatietojen seurantaa sekä tarkastelemalla kiinteistökohtaisten talotekniikkajärjestelmien toimintaa ja säätömahdollisuuksia esimerkiksi ilmanvaihdon ja valaistuksen osalta. Energiankulutusta pyritään vähentämään muun muassa erilaisilla säätötoimenpiteillä, jotka vaikuttavat kiinteistön energiankulutukseen.

Toimenpiteiden vaikuttavuutta ja tavoitteiden toteutumista mitataan kiinteistökohtaisen energiankulutuksen seurannalla. Energiankulutuksen lisäksi toimitilojen osalta pyritään vedenkäytön vähentämiseen seuraamalla kulutusta kiinteistökohtaisesti ja optimoimalla vesikalusteiden huoltotoimenpiteitä. (Kuva 2.)

1. Kestävät toimitilat ja kattava palveluverkko	
Tavoitteet:	
Pyritään toimitilojen energiatehokkaaseen käyttöön. Pyritään parantamaan kiinteistökohtaista energiankulutuksen seurantaa.	
Toimenpiteet:	**Seurantatapa / mittarit:**
Liitytään Julkisten alojen energiatehokkuussopimukseen (JETS)	JETS-sopimus solmittuna vuosille 2026-2035
Parannetaan kiinteistökohtaista energiatietojen mittaroinnin tarkkuutta	Energiakulutuksen seuranta kiinteistökohtaisesti
Tarkastellaan ilmanvaihtoa kiinteistöissä: lämpötilojen tarkkailu ja oikeat säädöt järjestelmissä	Energiankulutuksen seuranta kiinteistökohtaisesti
Tarkastellaan valaistuksen säätömahdollisuuksia: valaistusautomaation ja LED-valaistuksen käyttöönotto	Sähkönkulutuksen seuranta kiinteistökohtaisesti
Tarkastellaan vedenkäyttöä: kohdekohtainen vedenkulutuksen seuranta ja oikea-aikaiset vesikalusteiden huollot	Vedenkäytön seuranta kiinteistökohtaisesti

Kuva 2 Energiatehokkuus

Toimitilojen osalta energiatehokkuutta parantavilla toimenpiteillä voidaan vaikuttaa postitiivisesti myös sisäolosuhteisiin edesauttaen näin tilojen mahdollisimman tehokasta käyttöä. Käyttöastetta pyritään nostamaan myös lisäämällä yhteiskäyttötiloja. Käyttöasteen kehitystä seurataan Modulo -tilatietokannasta sekä tilavarausjärjestelmästä, jonka käyttöönottoa laajennetaan tulevaisuudessa seurannan parantamiseksi. Sisäolosuhteiden osalta poikkeamiin reagoidaan nopeasti pyrkien minimoimaan havaittujen haittojen kesto ja olosuhteiden toteutumista seurataan niitä koskevien ilmoitusten, toimenpiteiden ja tutkimusten perusteella. (Kuva 3.)

Kattavan palveluverkon osalta tavoitteena on palveluiden saatavuus kattavasti koko hyvinvointialueella. Tavoitetta tukevia toimenpiteitä ovat liikkuvien palvelujen hyödyntäminen sekä sähköisten palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen.

1. Kestävät toimitilat ja kattava palveluverkko	
Tavoitteet:	
Turvataan hyvät sisäolosuhteet ja tehokas toimitilojen käyttöaste. Parantaa ja turvata palveluiden saatavuutta koko hyvinvointialueella.	
Toimenpiteet:	**Seurantatapa / mittarit:**
Käytetään toimitiloja tehokkaasti ja nostetaan tilojen käyttöastetta: lisätään yhteiskäytöllisiä tiloja	Tilavarausjärjestelmän käyttöönoton laajentaminen Modulo tilatietokanta
Ylläpidetään hyviä sisäolosuhteita työskentelytiloissa: pyritään minimoimaan haittojen kesto	Ilmoitukset, toimenpiteet, tutkimukset liittyen sisäolosuhteisiin
Hyödynnämme myös liikkuvia palveluita eri palvelualueilla	Liikkuvien palveluiden käyttöaste
Vahvistamme sähköisten palveluiden (esim. etävastaanotot) saatavuutta ja saavutettavuutta	Sähköisten palveluiden saatavuus ja saavutettavuus

Kuva 3 Sisäolosuhteet ja palvelujen saatavuus

7.2 Hiilineutraali uudis- ja korjausrakentaminen

Kiinteistöjen korjaus- ja uudisrakentamisessa tavoitteena on hiilineutraalius sekä syntyvien ympäristövaikutusten vähentäminen. Tavoitteeseen liittyvät toimenpiteet ja mittarit on esitetty kuvassa 4.

Uudishankkeissa hiilineutraaliuteen pyritään laskemalla hankkeen hiilijalanjälki, kartoittamalla energiantarpeesta uudistuvan energian osuus sekä määrittämällä uudisrakennusten energiatehokkuustavoitteet. Uudisrakentamisen lisäksi korjausrakentamiseen soveltuvia hiilineutraaliutta edistäviä ja ympäristövaikutuksia vähentäviä toimenpiteitä ovat ajoneuvojen sähköistämisdirektiivin huomiointi latauspisteiden lisäämisessä, Terve-Talo-rakentamisen periaatteiden noudattaminen suunnittelusta rakentamiseen sekä kierrätyksen tehostaminen hyödyntämällä rakennus- ja purkujäte uudelleen rakennusaikana.

2. Hiilineutraali uudis- ja korjausrakentaminen	
Tavoitteet:	
Rakennusten uudis- ja korjausrakentamisessa tähdätään hiilineutraalisuuteen sekä syntyvien ympäristövaikutusten vähentämiseen.	
Toimenpiteet:	**Seurantatapa / mittarit:**
Uudishankkeissa laaditaan rakennuksen hiilijalanjälkilaskelma, tavoitteena vähähiilisyys: ao. hankkeen asiakirjoihin määritetään tarvittavat tavoitetasot	Hankekohtainen seuranta
Kartoitetaan uudishankkeen energiantarpeesta uusiutuvan energian osuus.	Energiasopimusten sisältö (uusiutuvien energiamuotojen osuus)
Ajoneuvojen sähkölatauspisteiden lisäämisessä huomioimme ajoneuvojen sähköistämisdirektiivin.	sähkölatauspisteiden määrä vs. latauspistettä käyttävät ajoneuvot vs. kattavuus
Selvitetään mahdollisuuksia hyödyntää rakennus- ja purkujäte materiaalina rakennusaikana	Kierrätyksen tehostaminen rakennusaikana
Kohdesuunnittelussa ja rakentamisessa noudatetaan Terve Talo –rakentamisen periaatteita	Terve Talo – rakentamisen ohjeistus on huomioitu jo hankesuunnitelmavaiheessa
Määritetään uudisrakennusten energiatehokkuusluokkatavoitteet	Hankesuunnitelmaan kirjattu rakennuksen energiatehokkuusluokka-arvo

Kuva 4 Hiilineutraalius ja ympäristövaikutusten vähentäminen rakentamisessa

7.3 Kestävä logistiikka ja liikkuminen

Kestävän logistiikan ja liikkumisen osalta tavoitteena on tunnistaa kuljetusten ja matkustamisen aiheuttamat ilmastovaikutukset. Lisäksi pyritään yhdistämään kuljetusreittejä ja edistämään vähäpäästöisten ajoneuvojen käyttöä henkilöstö- ja tavarakuljetuksissa. Tärkeää on myös edistää digitaalisten palveluiden saatavuutta koko hyvinvointialueella, sillä se vähentää asiakkaiden ja ammattilaisten liikkumistarvetta ja vähentää näin liikenteestä syntyviä hiilidioksidipäästöjä. (Kuva 5.)

3. Kestävä logistiikka ja liikkuminen	
Tavoitteet:	
Tunnistetaan kuljetusten ja matkustamisen aiheuttamat ilmastovaikutukset. Pyritään yhdistämään kuljetusreittejä ja edistämään vähäpäästöisten ajoneuvojen käyttöä henkilöstö- ja tavarakuljetuksissa. Edistetään digitaalisten palveluiden saatavuutta.	
Toimenpiteet:	**Seurantatapa / mittarit:**
Ajoneuvohankinnoissa edistetään autokannan sähköistämistä (sähkö- ja hybridiautot)	Sähkö- ja hybridiautojen osuus ajoneuvokannasta
Käytetään Euro 6- päästörajastandardia kuljetushankintojen kriteerinä	Sopimusten kautta
Optimoidaan ja yhdistellään asiakas- ja tavaraliikenteen kuljetusreittejä	Sopimusten kautta
Edistetään digitaalisten palveluiden saatavuutta	Digitaalisten palveluiden kattavuus

Kuva 5 Logistiikka ja liikkuminen

Toimenpiteitä kyseisten tavoitteiden edistämiseksi voidaan tehdä erityisesti kuljetuskalustoa ja -palveluja koskevien hankintasopimusten kautta. Tavoitteiden toteutumista voidaan edistää esimerkiksi korvaamalla tulevissa hankinnoissa nykyisiä polttomoottorikäyttöisiä ajoneuvoja sähkö- ja hybridiajoneuvoilla direktiivin (EU) 2019/1161 mukaisesti. Tavoitteen toteutumista mitataan seuraamalla sähkö- ja hybridiajoneuvojen osuuden kehitystä koko hyvinvointialueen ajoneuvokannasta. Pelastuslaitoksen ajoneuvoja hankittaessa kriteerinä käytetään vähäpäästöisyyttä mahdollisuuksien mukaan.

Hankittavien kuljetuspalvelujen osalta toimenpiteenä on puolestaan Euro 6 -päästörajastandardien edellyttäminen tarjoajien käyttämältä kuljetuskalustolta. Lisäksi kuljetuspalvelujen osalta huomioidaan asiakas- ja tavaraliikenteen reittien optimointi sekä yhdistämismahdollisuudet. Näiden toimenpiteiden osalta tavoitteiden toteutumista mitataan hankintasopimusten seurannan kautta. Ajoneuvo- ja kuljetushankintojen lisäksi logistiikasta ja liikkumisesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia voidaan pienentää esimerkiksi hyödyntämällä hoitotarvikejakelussa Postin noutopisteitä sekä lisäämällä sähköisiä palvelukanavia, jotka vähentävät asiakkaiden liikkumistarvetta hyvinvointialueen palvelupisteisiin.

7.4 Resurssiviisas materiaalien käyttö

Resurssiviisaamman materiaalien käytön edistämiseksi hyvinvointialueella pyritään suosimaan kestävää, korjattavaa ja edelleen kierrätettävää laitekantaa sekä kiinnittämään huomiota vähemmän energiaa kuluttaviin laitteisiin. Tavoitteena on myös kierrättää kalusteita, laitteita ja tarvikkeita sisäisesti pyrkien edistämään niiden jatkokäyttöä mahdollisuuksien mukaan. Materiaalien käyttöön ja resurssiviisauteen liittyvät toimenpiteet sekä niihin liittyvät mittarit on esitetty kuvassa 6.

4. Resurssiviisas materiaalien käyttö	
Tavoitteet:	
Hankinnoissa pyritään suosimaan kestävää, korjattavaa ja edelleen kierrätettävää laitekantaa. Laitehankinnoissa pyritään kiinnittämään huomiota vähemmän energiaa kuluttaviin laitteisiin. Pyritään kierrättämään sisäisesti kalusteita, laitteita ja tarvikkeita. Käytöstä poistetut tuotteet pyritään saamaan jatkokäyttöön mahdollisuuksien mukaan.	
Toimenpiteet:	**Seurantatapa / mittarit:**
Sisälogistiikassa kierrätetään pakkausmateriaalit ja kuljetusvälineet	Uusien pakkausmateriaalien hankintakustannukset €/vuosi
Kierrätetään irtokalusteita ja -huonekaluja sisäisen varaston avulla	Varaston kierrätysaste / vuosi
Ajoneuvojen kierrätys pelastusasemien kesken	Kierrätettyjen ajoneuvojen määrä / vuosi
Lääkintälaitteiden kierrätys toimipisteiden välillä mahdollistaen mahdollisimman pitkän käyttöiän	Kierrätettyjen lääkintälaitteiden määrä / vuosi
Suojavarusteiden kierrätys pelastuslaitosten kesken	Kierrätettyjen suojavarusteiden määrä / vuosi
Käytöstä poistettujen hoitotarvikkeiden ja –kalusteiden kierrätys esim. Ukrainaan	Toimitettu määrä / vuosi
Käyttökelpoisten tavaroiden, kalusteiden ja laitteiden myynti soveltuvien myyntikanavien kautta (esim. Kiertonet)	Kiertonetin toimeksiantojen määrä / vuosi
Käytöstä poistettujen kylmälaitteiden sekä sähkö- ja elektroniikkalaitteiden kierrätys asianmukaisesti	Sähkö- ja elektroniikkaromun määrä / vuosi

Kuva 6 Materiaalien käyttö ja kierrätys

Hyvinvointialueen oman toiminnan sisällä kierrättäminen on mahdollista esimerkiksi kalusteiden sekä pelastustoimen ajoneuvojen ja suojavarusteiden osalta, ja toimenpiteet ovat mitattavissa kalusteiden kierrätysasteen sekä kierrätettyjen ajoneuvojen määrän perusteella. Omalle toiminnalle tarpeettomaksi jäävän irtaimiston osalta kierrätystä edistetään toimittamalla hoitotarvikkeita ja -kalusteita esimerkiksi Ukrainaan sekä myymällä käyttökelpoisia tavaroita, kalusteita ja laitteita soveltuvien myyntikanavien kautta.

Materiaalien käyttöön ja resurssiviisauteen liittyvä toimenpiteitä ovat lisäksi lääkintälaitteiden kierrätys toimipisteiden välillä mahdollistaen mahdollisimman pitkän käyttöiän sekä pakkausmateriaalien ja kuljetusvälineiden kierrätys sisälogistiikassa. Myös käytöstä poistetut kylmä-, sähkö- ja elektroniikkalaitteet kierrätetään asianmukaisesti ja saadaan näin niiden arvokkaat raaka-aineet uudelleen kiertoon.

7.5 Jätteistä raaka-aineiksi

Toiminnasta syntyvien jätteiden osalta hyvinvointialueen tavoitteena on tehostaa eri jätejakeiden kierrätystä yhdessä sekajätteen määrän vähentämisen kanssa. Tavoitteiden saavuttamiseksi tehtävät toimenpiteet liittyvät vahvasti lajittelun ohjeistukseen ja mahdollistamiseen toimitiloissa.

Toimenpiteitä ovat:

- Jätelajitteluohjeiden päivittäminen koko hyvinvointialueella
- Eri jätejakeiden (muovi, lasi, metalli, paperi, pahvi) erilliskeräyksen tehostaminen sekä omissa että vuokrakiinteistöissä
- Lääke-, elohopea-, kemikaalijätteiden vastuullisen hävittämisen varmistaminen
- Henkilöstön tietoisuuden lisääminen koskien lajittelun tärkeyttä ja kustannusvaikutuksia
- Tietosuojattavan materiaalin erilliskeräyksen parantaminen

Toimenpiteiden etenemistä ja tavoitteiden toteutumista seurataan jätemäärien kehittymisen vuosiseurannalla.

7.6 Kestävä ruokahuolto

Ruokapalveluissa tavoitteena on vähentää syntyvää ruokahävikkiä sekä edistää ravitsemussuositusten mukaisia aterioita. Hävikin vähentämisellä voidaan vaikuttaa erityisesti ruokapalveluista aiheutuviin ympäristövaikutuksiin edistäen samalla taloudellista vastuullisuutta kohdentamalla esimerkiksi raaka-ainehankintoja suhteessa valmistettavan ruuan menekkiin. Ruokahävikin määrän kehittymistä seurataan vuosittain Sairaala Novassa ja ikääntyneiden asumispalveluissa.

Ravitsemussuositusten mukaisella ruokailulla puolestaan on ympäristövastuullisuuden edistämisen lisäksi positiivisia vaikutuksia myös sosiaalisen vastuullisuuden toteutumiseen esimerkiksi ruokailijoiden terveyden edistämisen kautta.

7.7 Kemikaalikuorman vähentäminen

Toiminnasta syntyvää kemikaalikuormaa pyritään vähentämään tehostaen samalla kemikaalien käytön tarkoituksenmukaisuutta. Kemikaalien vähentämisen tavoitteet, toimenpiteet ja seuranta on esitetty alla olevassa kuvassa 7.

7. Kemikaalikuorman vähentäminen	
Tavoitteet:	
Vähennetään toiminnasta syntyvää kemikaalikuormaa ja tehostetaan kemikaalien käytön tarkoituksenmukaisuutta.	
Toimenpiteet:	**Seurantatapa / mittarit:**
Päivitetään kaikkien yksiköiden kemikaaliluettelot	Yksikön ajantasainen kemikaaliluettelo luotu sähköiseen kemikaalirekisteriin
Kemikaalien käytön vähentäminen Puhtauspalveluissa	Puhdistusaineiden ostot / vuosi
Suositaan mahdollisimman haitta-aineettomia ja ympäristömerkittyjä puhdistusaineita	Ympäristömerkittyjen tuotteiden osuus
Vähennetään savukaasupäästöjä siirtymällä puhtaan puuaineksen polttoon sammutustoiminnan harjoittelussa	
Poistetaan PFAS-sammutusvaahdot käytöstä ja hävitetään asianmukaisesti	PFAS-kemikaalit poistettu käytöstä
Käytetään pienkoneiden polttoaineina valmiita pienkonebensiiniseoksia	Pienkonebensiini ostot / vuosi
Pyritään sammutusvesien hallittuun talteenottoon ja keräämiseen	

Kuva 7 Kemikaalien vähentäminen ja käytön tarkoituksenmukaisuus

Kemikaalikuormaan voidaan vaikuttaa hyvinvointialueella erityisesti puhtauspalveluissa sekä pelastustoimessa, mutta tavoitteen tunnistaminen on tärkeää myös muissa toiminnoissa. Kaikkia yksiköitä koskevana toimenpiteenä onkin kemikaaliluetteloiden päivittäminen ja ajantasaisuuden seuranta sähköisessä kemikaalirekisterissä. Nämä toimenpiteet ovat osa työsuojelua, joten kyseessä on myös sosiaalinen vastuu hyvinvointialueen työntekijöistä.

Puhtauspalveluissa pyritään kemikaalien käytön vähentämiseen mahdollisuuksien mukaan ja suositaan mahdollisimman haitta-aineettomia ja ympäristömerkittyjä puhdistusaineita. Seuranta tapahtuu puhdistusaineiden vuosittaisten ostojen ja ympäristömerkittyjen tuotteiden osuuden kautta.

Pelastustoimessa kemikaalikuormaa pyritään vähentämään huomioimalla savukaasut sekä sammutusvedet ja -aineet. Savukaasupäästöjä vähennetään siirtymällä sammutustoiminnan harjoittelussa puhtaan puuaineksen polttoon. Sammutusaineissa per- ja polyfluorattuja alkyyliyhdisteitä (PFAS) sisältävät vaahdot poistetaan käytöstä ja hävitetään asianmukaisesti. Lisäksi pyritään sammutusvesien hallittuun talteenottoon ja keräämiseen.

7.8 Vähähiiliset hankinnat

Hankintojen osalta tavoitteena on tunnistaa niihin liittyvät ympäristövaikutukset ja pyrkiä edistämään ympäristöystävällisiä ja sosiaalisesti kestäviä hankintakriteereitä. Hyvinvointialueen hankintaohjeisiin laaditaan kestävän kehityksen kriteerit ja hyödynnetään jo olemassa olevia ympäristökriteereitä hankintakohtaisten vähimmäisvaatimusten ja vertailuperusteiden määrittelyissä.

Hyvinvointialueen hiilijalanjäljen laskenta on myös osa vähähiilisten hankintojen edistämistä, sillä hankinnat muodostavat merkittävän osan hyvinvointialueiden hiilijalanjäljestä eri tuoteryhmien ja palveluiden kautta (Kuva 8.).

8. Vähähiiliset hankinnat	
Tavoitteet:	
Tunnistetaan hankintoihin liittyvät ympäristövaikutukset. Hankinnoissa pyritään edistämään ympäristöystävällisiä ja sosiaalisesti kestäviä hankintakriteereitä. Lasketaan hyvinvointialueen hiilijalanjälki.	
Toimenpiteet:	**Seurantatapa / mittarit:**
Laaditaan Hyvaksin hankintaohjeisiin kestävän kehityksen kriteerit	Kestävän kehityksen kriteerit hankintaohjeisiin laadittuna
Tarkastellaan laitteiden energiantehokkuutta hankinnoissa	Energiatehokkuus kriteerinä laitehankinnoissa, kun mahdollista
Tehostetaan hankittavan laitekannan jälkihyödyntämistä käytöstä poistamisen jälkeen (yhteistyö laitetoimittajan kanssa)	Sopimusten kautta
Hyödynnetään jo olemassa olevia ympäristökriteereitä(KEINO-akatemia) hankintakriteereiden määrittelyissä	Laaditut tarjouspyynnöt
Edistetään sosiaalisesti kestäviä hankintoja	Sosiaaliseen kestävyyteen liittyvät kriteerit käytössä
Lasketaan hyvinvointialueen hiilijalanjälki	Hiilijalanjälki laskettu

Kuva 8 Vähähiilisyys hankinnoissa

Laitehankinnoissa tarkastellaan laitteiden energiatehokkuutta ja tehokkuus huomioidaan hankinnan kriteereissä aina sen ollessa mahdollista. Hankintasopimuksissa tehostetaan myös hankittavan laitekannan jälkihyödyntämistä käytöstä poistamisen jälkeen

7.9 Lääkkeiden ympäristökuorman vähentäminen

Lääkkeistä aiheutuvaa ympäristökuormaa pyritään vähentämään resurssiviisaalla lääkkeiden käytöllä, lääkevarastojen varastohallinnan parantamisella sekä lääkejätteiden oikeaoppisella hävittämisellä.

Toimenpiteinä ovat rationaalisen lääkehoidon ja –huollon edistäminen koko hyvinvointialueella. Lääkevarastojen optimoinnin lisäksi lääkehävikkiä pyritään

vähentämään erilaisilla teknisillä ratkaisuilla. Syntyvän lääkejätteen vastuullinen hävittäminen varmistetaan päivittämällä lääkejäteohjeet.

7.10 Vaikuttaminen, viestintä ja henkilöstön osaamisen vahvistaminen

Vaikuttamisen, viestinnän ja henkilöstön osaamisen vahvistamisen osalta tavoitteena on ennakoida, seurata ja viestiä vastuullisuusohjelmasta sekä siihen liittyvistä vastuista ja toimenpiteistä henkilöstölle. Lisäksi pyritään osallistumaan erilaisiin maakunnallisiin ja valtakunnallisiin vastuullisuusverkostoihin ja kehittämään hyvinvointialueen vastuullisuusraportointia edelleen.

Tavoitteisiin pyritään pääsemään ensisijaisesti viestinnällisin keinoin sekä osallistumalla ja vaikuttamalla maakunnallisissa ja kansallisissa verkostoissa (kuva 9).

10. Vaikuttaminen, viestintä ja henkilöstön osaamisen vahvistaminen	
Tavoitteet:	
Ennakoi, seuraa ja viestii vastuullisuusohjelmasta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä ja vaikutuksista henkilöstölle. Osallistuu ja verkostoituu maakunnallisesti ja valtakunnallisesti erilaisissa vastuullisuusverkostoissa. Kehitetään vastuullisuusraportointia.	
Toimenpiteet:	**Mittarit / seurantatapa:**
Laaditaan Hyvaksin Polku Intraan vastuullisuussivusto	Sivusto luotu
Laaditaan vastuullisuuden viestintäsuunnitelma	Viestintäsuunnitelma
Julkaistaan vastuullisuusraportti vuosittain	Vuosittainen vastuullisuusraportti
Osallistutaan ja vaikutetaan sisällöllisesti maakunnallisissa sekä kansallisissa verkostoissa	Tapaamiset ja esitykset

Kuva 9 Vaikuttaminen ja viestintä

8 Raportointi

Vastuullisuusohjelman ekologisen kestävyyden toimenpiteiden tulokset raportoidaan vuosittain vastuullisuusraportissa, joka julkaistaan myös Keski-Suomen hyvinvointialueen internet-sivuilla. Sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyden osalta tulokset raportoidaan vuosittain hyvinvointialueen tilinpäätöksessä sekä eri ohjelmien vuosiraporteissa. Vastuullisuusraportoinnissa käytetään indikaattoreita, joita EKO-SOTE -hankkeessa suositeltiin kaikkien hyvinvointialueiden käyttöön ekologisen kestävyyden kehityksen seurantaan.

Vastuullisuusraportin sisällössä käytetään soveltuvin osin seuraavia indikaattoreita:

- Hiilijalanjälki (tCO_2e)
- Omien kiinteistöjen energiankulutus (MWh) ja energiaperäiset päästöt (tCO_2e)
- Vähäpäästöisten ajoneuvojen osuus ja kuljetussopimusten osuus (%)
- Fossiilisten polttoaineiden käyttö ajoneuvoissa CO_2e -päästöinä
- Hankintojen osuus, joissa käytetty ympäristökriteereitä (%)
- Jätemäärät (tn) ja kierrätysaste (%)
- Ruokahävikin määrä (kg)
- Etäasioinnin osuus (%) avoterveydenhuollon lääkäri- ja hoitajakäynneistä